

UPPSALA
UNIVERSITET

Mångfalden av tolkningar inom islam

Mohammad Fazlhashemi
Teologiska institutionen
Uppsala universitet

Schablonbilden av islam

- * En religion och kultur där varje tolkning är på förhand given
 - » schematiska och stereotypa kategorier

Muslimsk idéhistoria

* Den islamiska civilisationen

- En textens och tolkningarnas civilisation
- Mångfald av tolkningar
- Inte så sällan motstridiga tolkningstraditioner

Grundläggande föreställningar

- Monoteism
- Tron på en enda Gud
 - Den Ende, osynlige Guden
 - Den Evige
 - Orsaken till allt
 - Vidmakthållare av allt

Grundläggande föreställningar

- Koranen är Guds ord
- Uppenbarades för Muhammad genom ärkeängeln Gabriel under perioden 609 – 632
- Muhammed var illiterat, *Ummi*, kunde inte komponera Koranen på egen hand

Grundläggande föreställningar

* Moraliska uppmaningar

- Ärlighet, uppriktighet
- Plikten att påbjuda det goda/anständiga och förhindra det otillbörliga
- Godhet
- Tålamod vid motgångar
- Vålgörenhet, betalande av allmosa
- Rättrådighet
- Gott handlande

Grundläggande föreställningar

* Barmhärtighet/Medlidsamhet

- En framstående dygd
 - Framhävs genom aktiva handlingar gentemot andra människor bortom släkts- och klientillhörighet
- Ömsinnet mot medmänniskor och de svaga och sköra
 - Föräldralösa barn, änkor utan inkomst, handikappade, flyktingar, människor som hamnat i obestånd m.m.

UPPSALA
UNIVERSITET

Grundläggande föreställningar

* Tron på Muhammed som Guds siste sändebud

Muhammeds död och tidig splittring inom islam

- * Muhammed dog 63 år gammal
- * Inledningen på en maktkamp om ledarskapet
- * Splittring mellan sunni och shi'a
- * Hans arv spreds över en stor geografisk region genom den islamiska civilisationen

Kan *Koranen* tolkas?

– Delade uppfattningar

* Nej

- Koranen är Guds ord och direkta tal till människan
 - » kan in tolkas
- Skall förstås som de är nedskrivna
- Tolkning är en ”innovation” som måste bekämpas

Kan Koranen tolkas?

* Ja

- Sådant som inte rör monoteismen, tron på Gud och Muhammeds ställning som Guds sändebud skall förstås som de är
- Andra områden går att tolka
 - Intertextuell tolkning, att tolka *Koranen* med hjälp av *Koranen*
 - Texttolkning, tafsir
 - Kontextuell tolkning, ta'wil

Rättstolkning

- * Islamisk rättsvetenskap, *fiqh*
- * Rättslärda tolkar islams rättskällor och kommer fram till hur rättsregler, *shari'a*, skall tillämpas i olika sammanhang eller där Koranen inte säger någonting, *ijtihad*

Olika rättsskolor

* Sunni-islam

- Hanafi
- Shafi'i
- Maliki
- Hanbali

» Tolkningen av Koranen (tafsir) har ingen grund i den islamiska juridiken → (Wahabism) → Salafism (Urteologi/jungfrulig teologi)

* Shi'a-islam

- J'afari (tolvimamiter)

Rättstolkningar

* Sunnitisk rättstolkning

- Koranen
- Profetens tradition, *sunna*
 - De tolkningar som de första generationerna av Muhammeds följeslagare, *sahaba*, gjorde
- Samstämmighet, *ijma'*
- Analogisk slutledning, *qiyas*

Rättstolkningar

* Shi'itisk rättstolkning

- Koranen
- Profetens tradition, *sunna*
- De tolv shi'itiska imamernas traditioner
- Samstämmighet, *ijma'*
- Förnuftet

Mångfald av tolkningar

- * Muslimska teologi
- * Muslimska filosofi
 - Olika skolbildningar
- * Islamisk mystik; Sufism

Teologi

* Mu'tazila

- Det finns en förnuftig ordning bakom mänskliga lagar
 - Dessa är lika för alla platser och alla tider
 - Koranens föreskrifter går tillbaka på en sådan förnuftig ordning
 - Människan har en fri vilja

Teologi

* Ash'ariter

- Världen ett verk av en gudomlig vilja
- Guds vilja är överordnad allt
- Människans fria vilja strider mot Guds allsmäktighet

Islamisk mystik; Sufimen

* Avvisar rationella förklaringar

- Söker efter inre insikt
- En ordlös upplevelse av den högre sanningen
 - » kan inte förvärfvas med hjälp av förnuftet
 - » uppnås individuellt genom andliga erfarenheter, askes & likgiltighet för världslig vinning

Islamer

* Muslimer

- Lever i olika verkligheter
- Har olika syn på tillståndet i världen
- Illustrerar ett flöde av tolkningar
- Intern kraftmätning mellan företrädare för islam om vem som har tolkningsföreträde

Muslimska identiteter

- * Invandrade muslimer

- * Infödda
 - Människor födda och uppväxta i väst med föräldrar som invandrat till dessa länder

- * Konvertiter

Invandrade muslimer

- * Praktiserande
- * Etniska
- * Kulturella
- * Sekulariserade
- * De som flytt från religiöst förtryck
- * Människor som inte är mer muslimer än vad ”medelskandinaven” är kristen

Praktiserande muslimer

- * Salafiter/Traditionalister
- * Konservativa
- * Islamister
- * Extremister
- * Modernister
- * Feminister

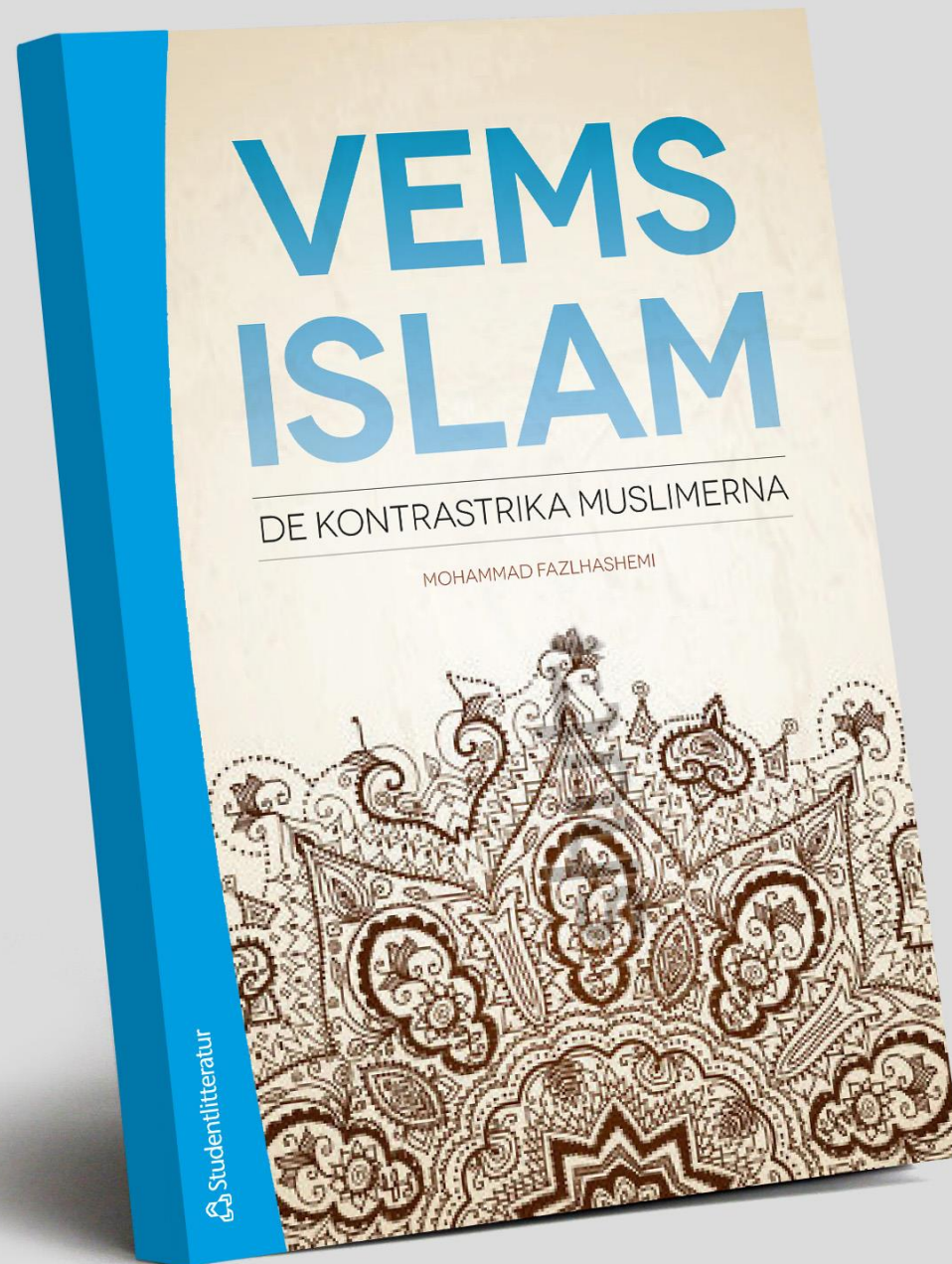

Skillnader

- Rättsliga tolkningstraditioner
- Teologiska skolor
- Utbildningsnivå
- Social status
- Levnadsförhållanden före utvandring
 - Urbana miljöer, landsbygd, nomadsamhällen
- Boendemiljö efter ankomst
- Integration; insyn i majoritetssamhällets sociala och kulturella koder, språkkunskap m.m.
- Etablering i samhället

UPPSALA
UNIVERSITET

Studentlitteratur

Islam & MR

* Ej förenliga med varandra

- » Diktaturer i muslimska länder
- » IS, al-Qaida, salafister, bokstavstroga och konservativa uttolkare av islam & våldbejakande islamistiska extremister

Salafister, bokstavstrogn, konservativa, våldsbejakande extremister m.fl.

- * Islam Guds ord
- * MR ett västerländskt påhitt och mänskligt påfund
- * Guds ord går före mänskligt påfund

Tvistefrågor

* Shari'alagar

- Rättslig diskriminering av kvinnor och icke-muslimer och icke-troende
- Straffbestämmelser som manar till allt från dödsstraff till diverse former av kroppsliga bestraffningar

Muslimska nytänkare

MR värnar om människans värdighet

- Står över alla religiösa gränser
- Rör mellanmännsliga relationer
- Står i samklang med det moderna samhällets sociala och kulturella strukturer och moderna idéströmningar

Nytolkningens karaktär

- * Koranen och profetens tradition har inte utvecklats i ett vakuum
- * Har en historisk karaktär
- * Modernitetens globalisering har skapat nya förutsättningar för tolkningen av islams källor

Präglade av olika omständigheter

Koranen & traditionen är präglade av det arabiska språket

Arabiskan på 600-talet genomsyrad av den tidens socioekonomiska strukturer, kulturella referensramar & världsbilder

Ändamålsenlig tolkningsmodell

- * Grundläggande normer i islam tjänar ädla syften
- * Sträcker sig över tid och rum
- * Formerna för hur de ska tillvaratas varierar beroende på omgivande omständigheter

Ta fasta på det beständiga i islam

* Idéer, principer, normer & värderingar

- Ej deras historiska tillämpningar
 - Rättvisa
 - » Skapar möjlighet för införande av demokrati
 - Mänsklig värdighet
 - » Skapar möjlighet för respekten för grundläggande mänskliga rättigheter

Genusjihad

Amina Wadud (f. 1952)

– Genusjihad

- Nytolkning av islams urkunder ur ett feministiskt perspektiv
- Vill bekämpa patriarkala normer och traditioner ur ett post-patriarkalt perspektiv
- Ifrågasätter det manliga tolkningsföreträdet
- Lanserar nya tolkningar som förordar rättslig, social, ekonomisk och politisk jämställdhet mellan kvinnor och män. Exempel: lika arvsrätt

Strafflagar

- Islamiska strafflagar: stening, amputering av kroppsdelar som straffmetod härrör från förislamisk och gammaltestamentlig rättspraxis
 - är av historisk karaktär – ej oföränderliga

Människan i centrum

- Skillnad mellan trosföreställningar och medborgerliga rättigheter
- Den enskildes tro eller avsaknad av tro får inte ligga till grund för vilka medborgerliga rättigheter en människa får åtnjuta
- * ”Det ska inte råda något tvång i tron”
 - » människan har rätt att välja sin tro
 - » avstå från tro
 - » byta tro

Människan i centrum

Föränderliga referensramar

- Tidigare exegeters tolkningar bygger på mänskliga kunskaper och referensramar som bottnar i förmoderna förhållanden
- Referensramar och mänskliga kunskaper är föränderliga
- Dagens tolkning av *shari'a*-lagar skall utgå från dagens mänskliga kunskaper och referensramar

Etiska perspektiv

Synen på legala sexuella relationer har förändrats i islam under historiens gång

- Exempel: synen på sexuella relationer med slavar
 - Från att tidigare ha varit tillåtet att ha sex med slavar är innehav av slavar och sexuella relationer med dessa förbjudna i alla muslimska rättssystem

Etiska perspektiv

Muslimska rättslärda utgår från föreställningen att homosexualitet är någonting som är medfött

- någonting som inte har valts av individen

Ett förbud är följaktligen oförenligt med den gudomliga rättvisan

- Det är ju Gud som är orsaken till detta förhållande
 - » Sexualiteten är enligt islam en naturlig drift hos människan som dessutom beskrivs som en mycket stark drift vilken inte får undertryckas

Teologisk etik

Kecia Ali:

- Homosexualitet är ur ett legalt perspektiv förbjuden i islam
- Det strider dock mot Guds rättvisa att förneka denna grupp av människor deras sexuella rättigheter
- Ur ett etiskt perspektiv kan man komma fram till att homosexualitet ska vara tillåten

Paradigmskifte

- * Räddande översättningar resultat av paradigmskiften under modernitetens påverkan
- * Paradigmshiften förutsätter öppenhet och mottaglighet för nya idéströmningar

UPPSALA
UNIVERSITET

Paradigmskifte

Konsekvens

- Delar av traditionen nytolkas, andra delar revideras och vissa delar läggs på is